

minden más barátjának azt a tanácsát, hogy inkább az első, mint a századik korszakot válasszák s lehetőleg fokozatosan haladjanak előre. El kell ismerniök, hogy „a tanár nem vizsgálatokra előkészítő tanító; a vizsgálatokhoz közvetlenül nincs semmi köze; de tanítása a vizsgálatoknak legalább nem lesz akadálya.“

Hegedüs úr köszönetet érdemel, hogy az egyetemi ifjúságban a tudományos szellemet fölbresztteni annyira alkalmas ezt a könyvet szépen és szabatosan lefordította. A történet tanulmányozásával foglalkozó ifjak mulasztást követnének el, ha Freeman könyvét szorgalmasan nem lapoznák. Hegedüs úr jól tenné, ha megvalósítaná azt a szándékát, hogy lefordítsa Freemannek „Historical geography of Europe“ című nagy művét is, melyhez hasonló úgy sincs irodalmunkban s mely Freeman, mint a mostani könyvében felállított elvek alkalmazóját, mutatná be. Örülnénk annak is, ha átültetné Arnold „Introductory lectures on Modern History“ című egyetemi előadásait is; mert ezek ugyan már félszázadosak, de oly becsesek, hogy az angol egyetemeken mint Standardwork, most is használatban vannak. Óhajtanunk kell, hogy kiadót találjon mindkettőre; Hegedüs tősgyökeres magyarságú fordításában Standardwork lehet mind a három a mi történetkutatóink s különösen egyetemi ifjúságunk kezében is.

Márki Sándor.

Váradai Gábor önéletírása.

Hulló levelek. Irta Várady Gábor, három kötet, Máramaros-Sziget, 1890—5.

Egy nevezetes múlttal bíró kiváló ember jól megírt naplójánáa alig van érdekesebb olvasmány nemcsak a nagyközönségre nézve, k mely szórakozva okul belőle, hanem a történetíróra nézve is, a ki sohasználható adatot talál benne. A magyar memoire-irodalom ily naplós val gazdagodott Várady Gábor „Hulló levelek“ című három kötete, művének megjelenésével. Az I. kötet, a melyhez, a szerző előszava elé Szilágyi István írt egy becses tanulmány szerű bevezetést, a szerző fiatalságától fogva az 1848⁹/₁₀-iki szabadságharcz végéig lefolyt nevezetes eseményeket foglalja magában, addig az időig, mikor a szerző külföldre menekült. A II. kötet az elnyomás és a kiegyezés korszakát ecseteli az 1867. koronázásig. A most megjelent III. és egyszersmind utolsó kötet a koronázástól napjainkig tartó idő nevezetes eseményeinek leírását tartalmazza. Az érdekes napló e szerint történelmünk legnevezeteseb évtizedeinek eseményeit öleli fel, a melyeknek a napló írója nagy részese, vagy közvetlen szemlélője volt.

„Sok százados múltunkban — mondja helyesen, említett bevezetésében Szilágyi István — alig van fontosabb, nagyobb jelentőségű korszak, mint az utolsó ötven esztendő. Politikai, társadalmi, kulturális életünk renaissance-a ez, mely mikor bezárta a múltat, egy újnak

nyitotta meg sorompóját a következő nemzedék előtt, mint olympiai pályaterét a nagy küzdelmeknek. Mert ez a félszázad csakugyan nagy küzdelmeknek, viszontagságoknak volt időszaka. Rombolás és teremtés, öröm és szenvedés egymást váltották fel s hogy a formából semmi se hiányozzék, a vérkeresztség felavatása által létrejött az „új Magyarország“. E változó viszonyok közt nőtt és élt e könyv írója. Ezekben a változatokon vezeti végig az olvasót saját tapasztalatai után. Egy hosszú élet élményei vannak itt lerakva, kezdve az első ifjúság rajongó napjaitól a 70 éves kor végső stádiumáig. És mindezek azzal az éles megfigyeléssel, az élet reális volta által megszürt, higgadt ítélettel, a melyben való virtuózásnak az író nem közönséges jeleit adta úgy egyéb műveiben, mint kiválóan „Országgyűlési levelei“-ben. Az írónak e memoire-jai méltóan fognak egykor csatlakozni legújabb memoire-íróink ilyenmű műveikhez, sőt ránk, megyeiekre nézve annyiból még érdeke-
sebben, mert szerencsésen látjuk bennük a két egyént egyesülni, az országost és megyeit; az országos dolgoknál figyelme kiterjedvén azoknak specialis megyei viszonyaink szerint való hatására, a megyei ember pedig országos szempontokra emelkedik mindenütt, a hol a két irány egymással szemközt áll.“

A szónoklásban és írásban egyaránt jártas szerző naplójának nyelve élénk, könnyen folyó, tősgyökeres magyar, a tárgyhoz, a melyről szól, mindig alkalmas, szóval olyan, a minőnek a maradandó becsű naplók nyelvének lenni kell.

Körmöczbánya, 1895. decz.

Bellaagh Aladár.

Német és magyar szólások.

A magyar nyelvnek legjobb forrásaiból szerkesztette *Simonyi Zsigmond*, egyet. tanár, akad. tag, a Magyar Nyelvőr szerkesztője. Budapest, Franklin-Társaság, ára 4 forint.

Simonyi nagyon sokat, sok maradandót írt. „Tűzetes magyar nyelvtana“ párját ritkítja nemcsak a hazai irodalomban, de a külföldiben is. Simonyi összes munkái közt azonban gyakorlati szempontból az első helyen a címűl írt munka áll. Antibarbarusának javító hatását érezzük mindnyájan, de ez a munkája nem forog annyi kézen, mint a mennyin a „német és magyar szólások“ hivatvák. E munka becsét, értékét csak az ignorálhatja, a ki nem ismeri hitvány fordításaink még hitványabb nyelvezetét. Kettős örömmel kell üdvözlönlünk Simonyit, ki a gyakorlati téren munkájával a németből magyarra való fordítást meg akarja jobbtani.

Bizony-bizony, ránk fér már, hogy nyelvészetünk eredményeit, tőrölmetszett magyaros kifejezéseinket, bevigyük az iskolába is. Gazdag, népnyelvi anyag van a Nyelvőrben; nem vagyunk rászorúlva, hogy a német gondolkodásmódot magyar ruhába bujtassuk s magyarnak hirdessük. Ha a német az „öklébe nevet (in die Faust lachen)“, nekünk

nem kell őt utánoznunk ebben a művészetében, mert a helyett ott a „markunk.“ Ha valakiről azt tudjuk, hogy ott lakik, „wo der Teufel gute Nacht sagt“, ne kövessük a német észjárást, hanem mondjuk magyarul, hogy „az isten háta mögött“. Tanítványainkat ne szoktassuk arra, hogy a leczkéküket á-tól z-ettig (er hat mir alles von A bis Z erzählt) mondják el, hanem a hozzájuk intézett kérdésekre töviről-hegyire jól megfeleljenek.

Lehetetlen megemlítés nélkül hagynunk, hogy Simonyi e műve végtelen kitartó szorgalom és munka gyümölcse. Hiszen, ha csak arról volna a szó, hogy ezt vagy azt a német kifejezést hogyan fordítaná maga a szerző, akkor könnyebben végezhető volna. De Simonyi a dolog nehezebb végét fogta. Azt kutatta, miként adják vissza mások, meg a nép-nyelv a németes kifejezéseket. Egy pillantás az előttünk fekvő kötetbe s lehetetlen a különböző észjárási eltéréseket észre nem vennünk. Mutatóul egybeállítottam egy néhány ilyen eltérést: Sich auf flüchtigen Fuss setzen — elbujdosni, világgá bujdosni; die Flinte ins Korn werfen — kereket oldani; einem die haare kämmen (tréfás) — elverni, elpáholni (v. ö. prügel Suppe: nyakleves); jemandem eine ohrfeige geben — képen teremteni; ein sauberer patron — gyönyörűséges mákvirág; was passiert neues — mi az újság; eine andere saite anschlagen — más húrt pengetni stb. Minden egyes oldalról kellene legalább 5—6 példát közölnöm, hogy a német s magyar kifejezések közti észjárási eltéréseket annyira-mennyire híven feltűntessem. De azt hiszem, fölösleges fáradozás volna, mert hiszen e munkának egyetlen egy tanítónk és tanárunk asztaláról sem szabad hiányoznia, különösen, ha az illetők német nyelvi tanítással is foglalkoznak.

Simonyi e munkájában nem azt kell vizsgálnunk, a mi nincs benne, hanem azt, a mi benne van. A mi e műben benne van, az végtelen szolgálat iskolánknak, fordítóinknak. Ha egy-egy német kifejezés nincs meg a maga megfelelő magyaros párjával, annak egyszerűen az az oka, mert az alfabetikus sorrend előtt forrásművekben sem volt meg. A források közt a főszerep Jókai műveinek jtu. Jókai művei közül több német fordításban is (és pedig jó német fordításban) megvan s Simonyi e forrását kimerítően használta föl.

E rövidke ismertetést azzal végzem, vajha közönségünk érdeklődésével, anyagi támogatásával lehetővé tenné, hogy a mostani munka magyar-német része is megjelenhessék. Nem hallgathatom el azt a forró óhajomat se, vajha az előszóban ígért német-magyar és magyar-német szótár minél előbb elhagyhatná a sajtót. Ballagi szótára tisztes szolgálatát betöltötte s az ő világa immár lejárt.

Bécs, 1885. decz.

Melich János.